

Nr.	Bron	Hfdst	Par.	Onderwerp	Omschrijving	Aandachtspunten	Type	U/W	B/D	Casus	Extra toelichting	Vragen opleider 1	Reactie ISSO
	BRL	H2	2.0	Onderwerp en doel van de beoordelingsrichtlijn 9500	De EP-adviseur kent wettelijke eis voor afgeven energielabel, weet wanneer U en W toegepast moet worden en kan uitleg geven over de tekst op het energielabel	- Wettelijke basis voor afgeven energielabel/-eisen - Gebouwen waar zowel w- als u-functies in zitten - Recreatiewoningen - Casco panden en panden zonder warmteafgiftesysteem - Tekst op energielabel, waaronder: - status - bouwkundige en installatie kenmerken en verbetermaatregelen - aanduidingen aardgasaansluiting, warmtebehoefte, risico op oververhitting en aandeel hernieuwbare energie	F	U+W	B	nee	De BRL9500 wordt aangewezen in de Omgevingsregeling. In afdeling 6.4 van het Besluit Bouwwerken Leefomgeving (Bbl) is vastgelegd voor welke gebouwen er voor oplevering, verhuur en verkoop een energielabel beschikbaar moet zijn en welke eisen hieraan worden gesteld. Daarnaast wordt er een energielabel opgesteld om aannemelijk te maken dat aan de eisen aan nieuw te bouwen utiliteitsgebouwen van H4 van het Bbl wordt voldaan. De voorschriften in het protocol (par. 9.3.1) voor het tijdelijk afwezig zijn van een verwarmingsinstallatie kunnen worden gevolgd voor panden zonder verwarmingsinstallatie. Bij nieuwbouw, dus niet voor bestaande bouw, geldt voor casco (opgeleverde) gebouwen dat het kan zijn dat de labelplicht op het moment van oplevering opgeschort wordt en pas gehandhaafd wordt zodra de installaties zijn aangebracht.	Tekst op energielabel is: Definitief, wat zijn andere opties? Waar kan dit teruggevonden worden?	
	BRL	H4	4.1	Vakbekwaamheid	De EP-adviseur kent zijn/haar bevoegdheden en weet wanneer zijn vakbekwaamheid ingetrokken kan worden)	- Fraude - Het intrekken van de vakbekwaamheid.	V	U+W	B	nee			
	BRL	H4	4.3	Te verrichten activiteiten	De EP-adviseur kent de regels voor het opnemen van gebouwen en het leveren van het energie-prestatie rapport.	- Maximaal aantal adviseurs bij een project - Meeleveren uitdraai uitvoerfile van rekenprogramma - Gebruik van niet-forfaitaire waarden bij vergunningsaanvraag/melding. - Bijlage 4: Overzicht met beschikbaar gestelde gegevens door de opdrachtgever	F	U+W	B	nee	Er zijn maximaal twee vakbekwame adviseurs betrokken bij de opname, de berekening van de energieprestatie en de registratie van het energieprestatie-rapport. De certificaathouder levert de opdrachtgever een schriftelijk energieprestatie-rapport met daaraan toegevoegd een uitdraai van de uitvoerfile van het rekenprogramma. Gehanteerde (niet-forfaitaire) eigenwaarden bij bouwaanvraag moeten onderbouwd worden, bijv. op basis van vergelijkbare producten, projecten of op basis van analyses en (deel)berekeningen. De certificaathouder/adviseur maakt afspraken met de opdrachtgever over het aanleveren van gegevens bij een toets aan de regels van het Bbl, bij oplevering, én bij bestaande bouw (zie BRL bijlage 4).		
	BRL	H4	4.3	Te verrichten activiteiten	De EP-adviseur weet wanneer herlabelen van toepassing is en kent de bijbehorende clusterindeling.	- Herlabelen met clusterindeling	V	U+W	B	ja	Er is een verschil (bij de registratie) tussen 'vervanging' met vervangingsrechten en 'herlabelen' bij later aangebrachte voorzieningen. De clusterindeling voor het herlabelen is niet altijd duidelijk. Een paar voorbeelden: - Vervanging van gasketel door warmtepomp of hybride warmtepomp, of het bijplaatsen van een warmtepomp (naar hybride) is cluster 6 (geen één op één wijziging) - Installeren PV-panelen is cluster 1 (één op één wijziging - raakt geen andere parameters)	Clusters waar herlabelen niet is toegestaan en waarvoor de woning dus altijd bezocht moet worden, zijn: 5 Geometrische wijzigingen; 6 Wijzigen van installatie. Als blijkt dat cluster 5 en 6 herlabelen niet toegestaan is dan is het dus alleen voor cluster 1 t/m 4 toegestaan	Zie BRL
	BRL	H4	4.3	Te verrichten activiteiten	De EP-adviseur kent de regels met betrekking tot de registratie van energieprestatie-rapporten voor woningbouw	- Registreren bij meerdere adressen - Registratie moet plaats vinden binnen 3 maanden na opname datum (oplevering en bestaande bouw). Voor seriematige nieuwbouw of renovatieprojecten woningen vindt de registratie binnen zes maanden na de opnamedatum plaats.	F	W	B	nee	Bij registreren bij meerdere adressen: Voor een pand met meerdere adressen/verblijfsobject_ID's kun je bij U-bouw alle verblijfsobject-ID's opgeven. Voor een woning (één zelfstandige woonheid) met twee adressen is dat niet mogelijk. Je kunt dan het rekenbestand registreren op beide adressen door het bestand te kopiëren en apart op ieder verblijfsobject-ID te registreren	Hier komen uit het praktijkveld nog steeds veel vragen. Ondanks de bijscholing van vorig jaar, waar dit onderwerp ook al aan bod kwam. Is het een idee om de regel dat je per Object-ID slechts één W-label kunt registreren, te versoepelen? Genoeg voorbeelden waarin dit tot zeer complexe situaties leidt, bijvoorbeeld als het bevoegd gezag niet mee wil werken aan een splitsing van een pand? Andere oplossing zou zijn als het ISSO eens met het Kadaster gaat praten zodat deze taak (splitsen van panden) terecht komt waar deze hoort nl. bij het Kadaster? Het is in ieder geval geen taak van de EP-adviseur.	
	BRL	H4	4.3	Te verrichten activiteiten	De EP-adviseur kent de regels met betrekking tot de registratie van energieprestatie-rapporten voor utiliteitsbouw	- Registreren bij meerdere adressen (samengestelde panden) - Registratie moet plaats vinden binnen 3 maanden na opname datum (oplevering en bestaande bouw).	V	U	B	nee	Bij registreren bij meerdere adressen (samengestelde panden): volgens het ISSO-protocol is de bovengrens voor het bepalen van een energielabel de pand-ID, de ondergrens wordt gevormd door de Object-ID. In de praktijk komt het voor dat utiliteitspanden zodanig met elkaar verweven zijn, dat het niet mogelijk of wenselijk is om demarcaties aan te brengen tussen de panden, bijvoorbeeld door permanent open verbindingen. Het kan dan gaan om gebouwen met meerdere Pand- en Object-id's. In Uniec kun je de verschillende VBO-id's (ongeacht de pand-id's) opgeven en krijg je op het energielabel vermeld dat het energielabel ook geldt voor alle adressen die je hebt opgegeven. In Vabi kun je de verschillende VBO-id's opgeven en kan het invoerveld voor de Pand-id leeg worden gelaten. Je krijgt dan wel een foutmelding/waarschuwing dat er geen pandID ingevuld is, maar als je de meldingen negeert, kun je wel registreren. Het energielabel wordt dan voor alle onderliggende pand_id's geregistreerd.	zie ook vragen hierboven	
	BRL	H6	6.7	Procedure-eisen	De EP/D-adviseur weet wanneer "ingeklapt" mag worden (teruggevallen op basisopname)	- De onderbouwing om “in te klappen”	F	U+W	D	nee	Een EP-D adviseur mag in bepaalde situaties “inklappen”. Deze situaties zijn beschreven in de ISSO-publicatie. De adviseur legt de reden voor het inklappen vast in het projectdossier (zie ook BRL bijlage 3). De certificaathouder/adviseur maakt afspraken met de opdrachtgever over het aanleveren van gegevens bij een toets aan de regels van het Bbl, bij oplevering, én bij bestaande bouw (zie BRL bijlage 4).	BRL 9500 § 4.3.2: De EP-W/D adviseur mag in bepaalde situaties “inklappen”. Deze situaties zijn beschreven in ISSO-publicatie 82.1. De adviseur legt de reden voor het inklappen vast in het projectdossier (zie bijlage 3). Bijlage 3: de onderbouwing om conform ISSO-publicatie 82.1 “in te klappen”, oftewel terug te vallen op forfaitaire waarden. ISSO 82.1 § 5.2: De keuze voor de basisopname of de detailopname moet voldoen aan de eisen uit BRL 9500-W. Kan dit iets DUIDELIJKER? Er wordt hier alleen naar elkaar verwezen, zonder uitleg.	

Nr.	Bron	Hfdst	Par.	Onderwerp	Omschrijving	Aandachtspunten	Type	U/W	B/D	Casus	Extra toelichting	Vragen opleider 1	Reactie ISSO
	ISSO	H10	10.4	Distributie koeling	De EP-adviseur kan het distributiesysteem bij koeling bepalen	- Leidingen met koudemiddelen - Watergevoerde (GKW-) leidingen	F	U+W	B	ja, foto's	Vaak worden de leidingen met koudemiddel als leidingen met water beoordeeld. En andersom bij koelmachines (watergedragen systeem) worden de leidingen uit de machine richting de LBK onterecht bestempeld als koudemiddelleidingen.		
	ISSO	H11	11.6.2	Distributie lucht	De EP-adviseur kan de warmteverliezen van luchtkanalen naar de thermische zone bepalen	- Lengte van kanalen buiten de thermische zone	V	U+W	B	ja	De aanvoerkanalen van de LBK richting de thermische zone worden vaak niet ingevoerd. Dit heeft invloed op de ep2, vooral als de LBK op het dak staat en de voorverwarnde lucht nog 20 meter door kanalen moet die buiten opgesteld staan.		
	ISSO	H13	13.4	Voorraadvaten	De EP-adviseur kan de gegevens opnemen van een voorraadvat voor warmtapwater	- Energielabel van een voorraadvat voor tapwater	F	U+W	B	nee	Methode 2, dus het energielabel van een voorraadvat, bij het bepalen van gegevens van een voorraadvat (zie tabel 13.10) is alleen van toepassing op vaten met een fabricagejaar van 2016 of later.		
	ISSO	H14	14.5	Geïnstalleerd vermogen	De EP-adviseur kan het geïnstalleerd vermogen bepalen	- Geïnstalleerd vermogen op basis van armatuurvermogens of lampvermogens - Forfaitaire waarden gebruiken	F	U	B	ja	Er zijn twee methoden om het geïnstalleerde vermogen te bepalen: (1) Op basis van het armatuurvermogen, als dat bekend is, zie paragraaf 14.5.1.1; of (2) op basis van het lampvermogen, als het armatuurvermogen niet bekend is, zie paragraaf 14.5.1.2. Vooral bij LED wordt soms geen onderzoek gedaan naar het vermogen en wordt te makkelijk gekozen voor een forfaitaire invoer.	Wat wordt hier precies bedoeld met "onderzoek"? Welk onderzoek wordt van adviseurs verwacht als zij niet op basis van waarneming ter plaatse (vanaf de vloer, dus zonder gevaarlijke handelingen) of ter beschikking gestelde schriftelijke informatie het geïnstalleerd vermogen kunnen bepalen? Is er referentie-onderzoek en zijn daarmee de vermogens aangetoond? Auditors gaan hier heel verschillend mee om. Toch lampen tellen, het type bepalen (dit kan meestal wel) en dan op basis van bv. afmetingen een vermogen bepalen? De ene auditor wil dit, voor de andere is dit juist weer taboe. Armatuurvermogen gebruik je volgens mij alleen als je de specificaties van de verlichting hebt, waar haal je die armatuurvermogens anders vandaan?	Casus moet gaan over vermogen op basis van armatuur of lamp. Onderzoek doen is visueel inspecteren, waarbij je ook wel eens een klepje of kast moet openen om iets te zien. Er kan van de adviseur redelijkerwijs verwacht worden dat ie alle inspectie handelingen verricht, die een auditor ook ter beschikking heeft. Onderdeel van de opname is ook het -in voldoende mate- opvragen van gegevens bij de opdrachtgever, zie bijlage 4 van de BRL.
	ISSO	H16	16.0	Beschaduwing	De EP-adviseur kan belemmeringen bepalen	- Zichtveld - Belemmeringssituaties (tabel 16.1 en de relatie met tabellen 8.23, 8.24 en paragraaf 15.4.7)	V	U+W	B	ja	Uitleg methode op basis van voorbeelden: - Hoe om te gaan met zichtveld? Zie voorbeeld Kego. - Uitleg belemmeringssituaties bij verticale of horizontale beglazing en pv en hulp bij juiste keuze.	Hoe om te gaan met belemmeringen die niet evenwijdig (of voor zijbelemmering niet haaks op) aan het zonontvangend vlak staan, of die geen constante hoogte hebben? In principe vallen die onder 'overige belemmeringen' en hebben daarmee een grote invloed.	Kego heeft hier een uitleg die toepasbaar is.
	ISSO	H6	6.2	Benoemen gebruiksfuncties	De EP-adviseur kan de gebruiksfunctie van een keuken in de utiliteitsbouw bepalen	- Grootkeukens	F	U	B	nee	Grootkeukens worden vaak niet correct beoordeeld. Deze hebben een industrie functie.	Het omslagpunt waarbij een keukeninrichting als grootkeuken opgenomen moet worden is niet haarscherp. Kan ISSO hierover meer duidelijkheid verschaffen? Voorbeeld: cafetaria of een fastfoodrestaurant met bijeenkomstfunctie én grootkeuken (industrie functie). Casus uitwerken misschien?	
	ISSO	H6	6.3	Bepalen thermische zone	De EP-adviseur kan de aangrenzende ruimten bepalen in geval van een (groot) magazijn of opslagruimte	- Magazijn of opslagruimte die 10% of meer van de gebruiksoppervlakte van het totale gebouw beslaat	F	U	B	nee	Als de magazijn of opslagruimte 10% of meer van de gebruiksoppervlakte van het totale gebouw beslaat, dan moet je het magazijn of de opslagruimte beschouwen als industrie functie.		
	ISSO	H6	6.3	Bepalen thermische zone	De EP-adviseur kan de aangrenzende ruimten bepalen.	- Verschil tussen thermische zone en thermische schil - Aangrenzende technische ruimten, gebruik maken van het beslisschema (afb. 6.4) en de onderliggende schema's uit paragraaf 6.3.3. - Trappenhallen in portiekflats	F	U+W	B	ja, alleen W	De termen thermische zone en thermische schil worden niet altijd goed begrepen. Vooral als er bepaald moet worden of een overige ruimte een AOR of een AVR is. Technische ruimte is vaak een aangrenzend sterk geventileerde ruimte, maar wordt dan als AOR gezien.		
	ISSO	H6	6.3	Bepalen thermische zone	De EP-adviseur kan de aangrenzende ruimten bepalen in geval van een garage of berging	- Is een ruimte een garage of berging	V	W	B	ja	Nog een keer duidelijk maken aan de hand van voorbeelden. Gagares (ruimte voor het stallen van motorvoertuigen) zonder bouwkundige aanpassingen blijven garages. Verbouwde garages kunnen een andere functie hebben.		
	ISSO	H6	6.4	Klimatiseringszones	De EP-adviseur kan een gebouw indelen in klimatiseringszones	- Toewijzen gemeenschappelijke en niet-gemeenschappelijke ruimten (gangen, toiletten) aan geklimatiseerde ruimten	V	U	B	ja	Voorbeelden maken. In principe worden gangen en andere hulpfuncties altijd toegewezen aan de aangrenzende klimatiseringszone, of -zones. Het kan echter zo zijn dat een verkeersruimte zoals een atrium of inkomsthal voorzien is van een eigen klimatiseringssysteem (verwarming, ventilatie en eventueel koeling) en die afwijkt van de aangrenzende klimatiseringssystemen. In dat geval moet de verkeersruimte wel als aparte klimatiseringszone aangemerkt worden.	In het geval dat de verkeersruimte wel als aparte klimatiseringszone aangemerkt moet worden, wat is de gebruiksfunctie dan? Bijeenkomst?	Zie protocol.
	ISSO	H6	6.6	Bepalen risico op oververhitting	De EP-adviseur weet wat hij moet doen bij het bepalen van het risico op oververhitting bij bouwvraag/-melding en oplevering	- Wat wordt onder 'actieve' koeling verstaan? - Niet zelf rekenen aan beperking zoninstraling, maar software laten doen - Aanvinken dat berekening aanwezig is, geen controle berekende waarde - Geen voorwaarden voor 'dynamische' berekening	V	W	B	nee	De TO-juli wordt alleen (door de software) berekent voor rekenzones waarin geen actief koelsysteem met voldoende capaciteit aanwezig is. Voor uitleg van de methode, zie https://www.rvo.nl/onderwerpen/wetten-en-regels-gebouwen/beng/indicatoren , "TOjuli: Beperken risico op oververhitting nieuwbouwwoningen - Wijziging per 1 juli 2024"		
	ISSO	H7	7.1	Algemene gebouwgegevens	De EP-adviseur kan het renovatiejaar van een gebouw en de gebouwhoogte bepalen	- Gebruik maken van het schema (afb. 7.2) bij de bepaling van renovatiejaar voor infiltratie - Gebouwhoogte bepalen	F	U+W	B	ja	Soms wordt er te makkelijk omgegaan met renovatiejaar. Er wordt te snel voor gekozen zonder dat het beslisdiagram goed doorlopen wordt. Gebouwhoogte blijft een aspect dat vaak fout wordt ingevoerd, ook voor aanvragen omgevingsvergunning. De gebouwhoogte bepaal je door het hoogteverschil te nemen tussen het laagste punt van het maaiveld en het hoogste punt van het gebouw. Constructies die boven het dak van het gebouw steken, zoals bijvoorbeeld dakopstanden, neem je mee in de gebouwhoogte. Schoorstenen en masten neem je niet mee.		

Nr.	Bron	Hfdst	Par.	Onderwerp	Omschrijving	Aandachtspunten	Type	U/W	B/D	Casus	Extra toelichting	Vragen opleider 1	Reactie ISSO
	ISSO	H7	7.2	Algemene rekenzonegegevens	De EP-adviseur kan de specifieke interne warmtecapaciteit bepalen	- Gebruik maken van de tabellen 7.4/7.5/7.6	V	U+W	B	ja	Verschillende (lastige) praktijksituaties		
	ISSO	H8	8.7	Thermische eigenschappen	De EP/D-adviseur kan de Rc-waardes van constructies en de U-waarden van ramen bepalen	- Onderbouwing bij het bepalen van de Rc-waardes van constructies - Onderbouwing bij het bepalen van de U-waardes van ramen	F	U+W	D	nee	Voor het berekenen van de Rc-waarde met hoofdstuk 8 van de NTA8800 moeten de eigenschappen (lambda en dikte van isolatie of de kozijnen, deurbladen, beglazing en paneelvulling) van de verschillende materialen bekend zijn. Je maakt dan gebruik van specifieke materiaaleigenschappen, of producteigenschappen, zoals vermeld in een DoP of de productspecificaties van een leverancier. - Rc-waarde: Als deze informatie niet beschikbaar is, kan je gebruik maken van de in bijlage E van NTA 8800 gegeven forfaitaire waarde; zie tabel E.10 en E.11 voor isolatiematerialen. Tabel E.10 maakt onderscheid in nieuwbouw en bestaande bouw. - U-waarde: Als deze informatie niet beschikbaar is, mag je ook gebruik maken van de forfaitaire waarden voor beglazing (bijlage G van NTA 8800) en kozijnen.	Wat is de reden om tabel E.12 en Bijlage L niet mee te nemen hierin?	
	ISSO	H8	8.7	Thermische eigenschappen	De EP-adviseur kan de thermische eigenschappen van een deur en van een dak bepalen	- Deuren met verschillende deurblad materialen - Dikte van afschotisolatie	V	U+W	B	evt	Alleen deuren met een houten of kunststof deurblad kunnen forfaitair als "geïsoleerd" gezien worden. Een deur in een Thermisch onderbroken kozijn, waarbij de deur ook van Thermisch onderbroken profielen is opgebouwd , dan heeft deze deur ook een aluminium sanwich paneel met isolatie daartussen. De deur kan alleen gewaardeerd worden met een kwaliteitsverklaring. Adviseur moet weten hoe hij op een adequate manier isolatie bij afschot moet bepalen. Als er bij een dak sprake is van afschot-isolatie geldt het volgende: - Als er een tekening aanwezig is waarop de dikte van de afschot-isolatie is aangegeven, hou je de gemiddelde isolatiedikte aan; - Als er geen tekening aanwezig is, hou je de minimale, gemeten dikte aan. Je moet dan op vier plaatsen meten, in het midden van de vier randen van het dak. Gootstroken verwaarloos je. Lukt dit niet en kun je de minimale dikte ook niet uit de facturen herleiden (bijvoorbeeld omdat er meerdere lagen op elkaar worden gelegd) dan is isolatiedikte onbekend. Soms kun je de minimale dikte wel herleiden. Bijvoorbeeld als er twee platen zijn. 1 zonder afschot en er boven met afschot. Dan neem je de dikte van de eerste plaat + de minimale dikte van de afschotplaat.	Hoe werkt dit precies in een praktijksituatie met een bestaand dak? Immers bij platte daken (ook die enigszins afschot liggen) is het, zonder schriftelijke documentatie en/of dakdoorvoeren (op de voorgeschreven plaatsen?) niet mogelijk de isolatiedikte te bepalen en kom je dus altijd op bouwjaar. Zien wij iets over het hoofd?	Nee, als het niet te bepalen is, is het forfaitair. Het gaat om gevallen waar het wel te bepalen is.
	ISSO	H9	9.5	Afgiftesysteem verwarming	De EP-adviseur kan het afgiftesysteem van een verwarmingssysteem bepalen	- Afgiftesysteem bij één verwarmingssysteem met meerdere afgiftesystemen in verschillende rekenzones - Ventilatorconvectoren	V	U+W	B	ja	Afgiftesystemen zijn niet bepalend voor de indeling van de rekenzones. Pas nadat de rekenzones zijn vastgesteld, bepaal je per rekenzone het afgiftesysteem. De prioritering van afgiftesystemen zoals die staat vermeld in par. 9.5.2, moet je per rekenzone gebruiken om het daar op te nemen afgiftesysteem vast te stellen. De systeemtemperatuur is in alle rekenzones gelijk en moet worden gebaseerd op het afgiftesysteem met de hoogste systeemtemperatuur dat aangesloten is op de verwarmingsinstallatie. Ventilatorconvectoren zijn geen 'luchtverwarming' of 'luchtkoeling' (sinds 6e druk is dat 'overige situaties' bij koeling). Daarnaast, twee afgiftesystemen in één ruimte is iets wezenlijk anders dan twee verwarmingssystemen in één ruimte. Als er twee gescheiden verwarmingssytemen zijn, is het niet de bedoeling twee (bivalante) opwekkers in te voeren in één systeem. Er moet een keuze gemaakt worden, zie par. 9.2.	Het gebruik van het woord 'systeem' is hier verwarrend. Een systeem kan immers bestaan uit een combinatie van installaties, installaties bestaan niet uit meerdere systeem. IS het het niet beter om dit aan te passen naar "typen" opwekker, distributie en afgifte? Eén systeem = opwekker+ distributie +afgifte? Hoe om te gaan met het voorbeeld waarbij een gasketel met vloerverwarming in combinatie met een verwarmende airco om te gaan. Volgens de NTA8800 kun je hier maar één installatie kiezen terwijl het echter om twee verschillende installaties gaat.	Dit zou niet moeten gaan over de terminologie. Het is duidelijk dat daar nog wel wat te verbeteren valt, maar dat lossen we hier niet op. Twee installaties (verschillende systemen) in één ruimte staat in par. 9.2
Goedgekeurd door de examencommissie Energieprestatie op 3 december 2024 en vastgesteld door het Centraal College van Deskundigen van InstallQ op 5 december 2024													